

**МОНАШТВО КАО МЕРИЛО
ДУХОВНЕ ЗРЕЛОСТИ
ЈЕДНОГА НАРОДА**

*Јеромонах Плаћон,
иіуман манасћира Сћуїље*

ЖЕНСКО ОПШТЕЖИЋЕ У МАНАСТИРУ ГОМИОНИЦИ

Аїсћракї

У овом раду оїисује се иѕћорија їрајања и савремено їосћојање женскої оїшїежића у манасћиру Гомионица. Предсћављен је велики број докумената који до данас нису оїисани, ниїи їрезенћовани јавностїи. Осим їоїа, обавили смо и више разїовора, їе забиљежили свједочансћива савременика. Оїисано је више асћекаїа монашкої живоїа у овом манасћиру.

Увод

Манастир Гомионица, у Епархији бањалучкој, најважнији је живи духовни центар српског народа у Републици Српској. Историјски је потврђено да на овом мјесту већ више од пет вијекова живе и предано служе монашка лица. Гомионица је дом молитве, просвјете и културе овдашњег српског народа. Сматра се да је манастир основан као мушко општежиће¹, у једном тренутку

1 Да бисмо са одговорношћу сагледали све аспекте женског општежитељног живота у манастиру Гомионици, потребно је да се у

је монашки живот у њему сачуван благодарећи монахињама, а потом је више од једног вијека поново био мушко општежиће, да би од 1949. године званично постао женски манастир, какав је и данас.

Прве монахиње

Као претече данашњег монашког сестринства, у историјским изворима помињу се двије монахиње, које су допринијеле да се манастирски живот не угаси.

кратким цртама вратимо у прошлост – на оснивање манастира и плодове монашког дјелања до почетка женског монаштва у Гомионици. Сматра се да је манастир задужбина некога од припадника светородне лозе Немањића (XIV–XV вијек), да су га обновили милешевски монаси и змијањски кнез Обрад, и да је све то вријеме био вјерска и национална кула стражара на окрајини истока и почетку запада. Манастир је више пута рушен и обнављан, али благодарећи његовој специфичној мисији у народу, монашки живот никада није био угашен.

Иако имамо податке да је у братству било и по десет јеромонаха у исто вријеме, претпостављамо да су у то вријеме у манастиру живјела само два-три јеромонаха, док су остали монаси били само причислени братству. Гомионички јеромонаси били су парохијски свештеници у Босанској Крајини, а осим живог предања, томе иде у прилог и чињеница да се у готово петовјековној историји гомионичке обитељи спомињу имена само петорице нерукоположених монаха. Интересантно је колико су људи поштовали младе јеромонахе, а међу њима нарочито Светог свештеноченика Неофита. Иако је имао само двадесет двије године, народ га је сматрао за чудотворца. За Гомионицу је везан и духовни пут Преподобног Висариона Сарајског.

Поред парохијске дужности, гомионички калуђери били су и просвјетни радници међу народом. Прва школа за народ змијањског краја основана је у Гомионици, а први учитељ био је јеромонах Петар (Иванчевић). Калуђери су бодрили национални дух у локалном народу, чувајући га у окриљу православне Цркве.

Јока (Ђорић, Лужија) рођена је и живјела у селу Кмећани. Након што су јој муж и цијела фамилија умрли од куге (само је јетрва остала жива), прешла је у манастир Гомионицу и ту примила монашки постриг из руку митрополита Венијамина и добила име Ана. Једно вријеме живјела је у Сарајеву код Митрополита, да би се након десет година (око 1833) вратила у манастир, како хроничар свједочи: „По писаним стварима види се да је много ствари у манастир донијела и ту је до конца живота истрајала, радећи у корист манастира и одбијајући свакојаке навале и насртаје.”² Ово се прије свега односи на снабдијевање манастира богослужбеним утварима, иконама и предметима за свакодневни живот манастирског домаћинства.

Помен друге гомионичке монахиње, Магдалине, срећемо у књизи *Сѣтари срѣски зайиси и најѣиси*³, гдје је цитиран надгробни натпис који се налази у Сарајеву: „Овдје почива слушкиња Божија монахиња Магдалина од манастира Гомионица”. Година која овде стоји није била у потпуности читљива, па Љубомир Стојановић претпоставља да је то 1810. те да се представила 6. марта. Судајући по години смрти, ова монахиња могла би бити јетрва монахиње Ане, која се спомиње као једина из њихове породице која је преживјела кугу⁴.

2 Јован Новаковић, *Сѣтарине, годѣйак ойису манастѣира Гомионице и њејових сѣтарина*, у „Дабробосански источник”, бр. 19–20, 1889, 323–324.

3 Љубомир Стојановић, *Сѣтари срѣски зайиси и најѣиси*. Књига II, бр. 3880 (Београд, 1983), 341.

4 Јован Новаковић, *Сѣтарине, годѣйак ойису манастѣира Гомионице и њејових сѣтарина*, 324.

Обнова женског монашког општежића

Обнова женског општежића у манастиру Гомионици везана је за протосинђела Василија (Стриљчека), родом Украјинца, мисионара и ревносног свештенослужитеља. Одлуком надлежних цивилних власти, 1948. године послан је као „државни непријатељ” у манастир Гомионицу, у кућни притвор. У манастиру је тада живио јеромонах Севастијан (Дусић), кога су комунисти злостављали, због чега је психички оболио.

Протосинђел Василије је у априлу 1949. године сабрао у гомионичко општежиће украјинске монахиње Михаилу, Гаврилу и послушницу Евицу, које су биле протјеране из Манастира Покрова Пресвете Богородице у Прњавору. Након њих, у манастир почињу долазити и дјевојке Српкиње, прије свега чланице богомољачког покрета.

Духовни руководитељи

Први и најважнији духовни руководитељ манастирског сестринства био је већ поменути протосинђел Василије (Стриљчек)⁵. Он је духовним искуством које је

5 Протосинђел Василије (Стриљчек) рођен је 29. фебруара 1892. у мјесту Хусјатин (области Трнопоља у западној Украјини). Основну школу Васиљ је завршио у родном мјесту 1902. године, а 1910. у Трнопољу и класичну осморазредну гимназију. Схоластичке науке завршава у Лавову 1912. године, те наставља да се бави реториком (до 1913) и филозофијом (до 1915). Боравећи у овим високим школским установама, примио је монашки постриг и спремао се да прими свештенички чин и мисионари унијатство међу православнима. Међутим, баш у то вријеме у њему се родила жеља да се врати вјери својих отаца и да постане мисионар православља. Спремивши се за прелазак

стекао као мисионар, проповиједима и живим примјером сабирао сестре у манастир, учио их рукодјелима и

у православље, по препоруци Светитеља Горазда Павлика одлази код Митрополита кијевског Антонија (Храповицког), који се тада као емигрант налазио у Сремским Карловцима. Ту, у Саборном храму, на Духове 1922. године, бива присаједињен православној Цркви и рукоположен за јерођакон. На други дан Духова рукоположен је за јеромонаха. Након рукоположења, јеромонах Василије послат је на пастирску дужност православног мисионара међу унијатима у Прњаворском срезу (у Босни и Херцеговини) и постављен за пароха хрваћанског и сабрата манастира Моштанице. Уочи Другог свјетског рата, парохије у којима се мисионарило (састављене из обраћених унијата) имале су преко 400 домова вјерујућег народа и тројицу православних свештеника Украјинаца, који су служили у тим парохијама. Стварање Независне државе Хрватске донијело је и православним Украјинцима велике невоље. Већи дио их је насилно враћен на унију, неки су протјерани, а неки су због вјерности православљу пострадали. Отац Василије је једно вријеме био у логору у Бањалуци. Крајем 1941. прешао је у Епархију шабачку, гдје је неко вријеме службовао у Богатићу. По послушању је преведен у Семберију, гдје је, у недостатку свештенства, опслуживао једанаест парохија. Када је 1948. дошао у Хрваћане, ондашња комунистичка власт позвала га је на информативни разговор. Тада су му саопштили да он нема дозволу боравка и рада међу својим сународницима. Смјестили су га у кућни притвор у манастир Гомионицу, под непрестану присмотру. Отац Василије је у полуразрушени манастир окупио избјегле украјинске монахиње из прњаворског манастира и успоставио општежиће. Дотад мушки манастир постаје женски, и у њему се убрзо окупља и већи број српских дјевојака, жељних монашког подвига. За вријеме боравка у манастиру Гомионици, протосинђел Василије је више пута осуђиван на затворске казне. Судили су му за мисију међу Украјинцима прије Другог свјетског рата, „сарадњу са четницима, усташама и Нијемцима”, непоштовање новог социјалистичког уређења државе, сарадњу са Америчком амбасадом... Упокојио се 8. децембра 1958. Сахрањен је у Хрваћанима у Цркви Покрова Пресвете Богородице (Види: Платон Јовић, *Крајко живиције и изабране њоуке њрејодобноисџовједника Василија Сџирљџека Гомионичкој и Хрваћанској*, Бањалука, 2019.)

редовном молитвеном правилу. Отац Василије обезбедио је основне материјалне услове да се обнове богослужења у оштећеној манастирској цркви, те да се монахиње уселе у конাকে. Осим тога, лично је израдио многе богослужбене предмете, као и оне који су употребљавани у домаћинству. Међутим, јавиле су се и неке препреке које је он, због специфичности ранијег свештеничког службовања, са потешкоћама савладавао. Организација манастирског општежића била је непознаница за оца Василија, прије свега јер није имао искуство манастирског живота. Уобичајени манастирски богослужбени поредак био је донекле стран оцу Василију, као и украјинским монахињама, јер су оне до тада биле у особеном монашком статусу. Боравећи у манастиру у Прњавору, оне су водиле молитвени живот по свом уставу, организованом у складу са послушањима које су обављале: харитативном дјелатношћу, радом у болници и бригом о дјечијем сиротишту.

Више деценија отац Василије је веома успјешно своје парохијане учио појању и водио мјесне хорова по мисионарским парохијама. Међутим, оснивање и одржавање општежића није му било сасвим блиско нити лако. Он није знао српско црквено појање, а новопридошлим српским дјевојкама, које често нису имале никакво образовање, тешко је било напустити народни мелос и прећи на руско црквено појање, адаптирано малоруским колонистима. Тако је први и можда највећи проблем био – како одржати и изградити одушевљене и сабране сестре у манастиру.

У помоћ оцу Василију притекао је Епископ бањалучки Василије (Костић)⁶, који је често посјећивао манастир

6 Рођен је 1907. у Великом Јовановцу код Пирота. Завршио

и проводио дане са сестрама, говорећи им о својим духовним искуствима из Грчке и животу сестара по манастирима у Србији. Међутим, епархијске обавезе, рад у Светом Синоду и одсуство манастирског стажа – као и у случају оца Василија – представљале су потешкоће за њега. У циљу њиховог превладавања, позвао је у Гомионицу три сестре из Србије са искуством монашког општежитељног живота: монахињу Воскресију (Станојевић), те искушенице Душанку (Станојевић) и Верицу (Станојевић).

Недостајао је још искусан духовник, настојатељ манастира. Решено је да се редовним црквеним путем позове у манастир архимандрит Јустин (Поповић) из манастира Ћелије. Долазак оца Јустина у Гомионицу и његов једномјесечни боравак поставили су темељ богослужбеном поретку, свакодневним послушањима, црквеном појању и односу према посјетиоцима. Гомионичке сестре су повремено одлазиле у манастир Ћелије, гдје су под руководством оца Јустина, игуманије Јустине и монахиње Гликерије усвајале навике које је требало да пренесу у свој манастир⁷.

Важна личност за гомионичку обитељ био је и Свети Варнава (Настих), Епископ хвостански⁸. У Гомионици

је Богословију и Богословски факултет у Београду, а докторирао теологију у Атини. Замонашен је у манастиру Јошаници. Рукоположен је за јерођакона и јеромонаха 1934. године. За Епископа бањалучког изабран је 1947, а за Епископа жичког 1961. године. Упокојио се 1978. (Види: Епископ шумадијски Сава, *Српски јерарси од деветиој до двадесетиој века*, Београд–Подгорица–Крагујевац, 1996, 62–63.)

7 Павле Кондић (приређивач), *Радосно њењање на Голгоши*, Цетиње–Београд, 2009, 539. О разним послушањима која су тада обављана у манастиру Ћелије види: Иринеј Буловић (уредник), *Манастир Ћелије*, (Ваљево, 1985), 82–84.

8 Рођен је 1914. у Сједињеним Америчким Државама. Као дјечак са родитељима се преселио у Сарајево, гдје је одрастао и стекао

је боравио у кућном притвору од 1953. до 1959. године, дијелећи заједно са сестрама материјалну оскудицу и нападе тадашњих политичких активиста. Владика Варнава је имао, за то вријеме, богату личну библиотеку па је, читајући светоотачка дјела, свакодневно поучавао сестре спасоносним истинама. Игуманија Јефимија, сјећајући се тог периода, записала је: „Кад се за то указивала прилика, сестрама је држао часове појања и светоотачких поука из Светог Јеванђеља, па чак и часове енглеског језика. Кроз шалу је говорио: 'Ко најбоље научи, ићи ће у Америку.' Ту се најбоље огледала љубав његова и стрпљење са оним сестрама које нису баш с лакоћом схватале предавања, али је он са свима имао светоотачко стрпљење, јер знамо да не могу сви људи подједнако схватити и прихватити науку.”⁹

Након ових врлих духовника треба споменути да су пароси при манастирским парохијама и душебрижници за посјетиоце манастира били јеромонаси: Јустин (Пантић), Евдоким (Тиквички), Авакум (Росић), Сава (Недељковић) и Григорије (Јефтенић). Ови јеромонаси повремено су исповиједали сестре, док је главну улогу у њиховом духовном руковођењу имала игуманија Јефимија (Максимовић). Године 1995, дужност пароха и духовника у манастиру преузео је свештеник Радивој Вујанић. Од 2010. године дужност пароха и духовника обавља јеромонах Методије (Крагуљ), који је 2014. године одлуком Епископа бањалучког Јефрема постављен за вршиоца дужности настојатеља манастира.

образовање. Дипломирао је на Богословском факултету у Београду 1937. године. Хиротонисан је за Епископа хвостанског, помоћника Митрополита дабробосанског 1947. године. Упокојио се 1964. (Види: Епископ шумадијски Сава, *Српски јерарси од деветтој до двадесеттој века*, Београд–Подгорица–Крагујевац, 1996, 52–53.

9 Павле Кондић (приређивач), *Радосно њењање на Голіошу*, 540.

Ступање у манастир

Још од првих дана успостављања женског општежића, јавила се потреба да се боравак искушеница и монахиња у манастиру регулише и са формално-правне стране. Дошло се на исправну идеју да свака искушеница потпише оригинално састављену изјаву о свом боравку у манастиру: „Ја, долепотписана, овим изјављујем да ми ништа не дугује манастир Гомионица, у коме живим као члан сестринства по својој слободној вољи, те не тражим никакве материјалне накнаде за свој рад у манастиру.”¹⁰ Из ове изјаве закључујемо да се Управа манастира, кроз својеручни потпис искушенице или отисак прста оних које нису биле писмене, увјеравала да је прије свега дотична особа својом слободном вољом ступила у манастир. Осим тога, манастир је овом изјавом био заштићен од могућих потраживања која би могла имати нека од сестара након напуштања манастира. Узимајући у обзир доба од 1956. до 1996. године¹¹ и нескривено антицрквено расположење у друштву, овај вид писменог пристанка на манастирски живот видимо као нешто веома корисно.¹²

Искушенички стаж

Поред већ замонашених сестара, које су првих година обнове општежића причислене гомионичкој обитељи¹³,

10 Архива манастира Гомионице (неразврстана грађа), коверта: Изјаве. Изјава Управи манастира Гомионице.

11 У овом временском периоду попуњено је 46 пријавница, које се чувају у манастирској архиви.

12 Са праксом потписивања ових изјава престало се 2010. године.

13 У манастир је 1988. године примљена посљедња замонашена сестра.

остале искушенице пролазиле су искушенички стаж, који је трајао од три до седам година. На дужину искушеничког стажа утицало је духовно стање одређене особе, али и године живота. За искушенице су примане већином пунољетне дјевојке из богомољачких породица, али је било и оних са 13–17 година¹⁴. Монахиња Ефросинија (Унчанин) посвједочила нам је како је са седамнаест година рекла својој мајци да жели да оде у манастир и покуша да живи у њему. На то јој је мајка одговорила: „Са Богом и црквеним прагом се не игра. Или иди и остани, или сједи код куће.”¹⁵ Она је послушала Божији призив и већ 47 година подвизава се у манастиру Гомионици.

Монашки постризи

Први мошаки постризи у обновљеном женском општежићу у Гомионици обављени су 1955. године, на празник Рождества Пресвете Богородице.¹⁶ Четири године касније, за двије вечери – 4. и 5. октобра 1959. године, руком епископа Василија (Костића) замонашено је 11 искушеница.¹⁷ Сљедећи монашки постризи обављани су:

14 Овај обичај је у сагласности са Уредбом која важи за све манастире Српске Цркве. Погледај: „Уредба за унутрашњи и спољашњи манастирски живот”, Београд (б. г.), 5.

15 Свједочанство монахиње Ефросиније (Унчанин).

16 О братији и сестрама гомионичке обитељи до сада је једини писао Млађан Цуњак. Не можемо се сложити са свим што доноси у тексту. Види: Млађан Цуњак, *Манастир Гомионица* (Бронзани Мајдан, 2014), 101–106.

17 Монахиње: Ангелина (Мијатовић), Аквила (Лукић), Евгенија (Загорац), Сузана (Ваван), Теодора (Савковић), Рафаила (Тошић), Параскева (Кнежић), Евпраксија (Станојевић), Софија (Вранић), Ана (Максимовић), Серафима (Кнежић).

1961 (једна сестра)¹⁸, 1963 (четири сестре)¹⁹, 1965 (једна сестра)²⁰, 1969 (једна сестра)²¹, 1970 (двije сестре)²², 1973 (двije сестре у расу²³ и расофорна монахиња Ана у малу схиму, са именом Јефимија, која је истог дана постављена за игуманију); 1975 (једна сестра)²⁴, 1978 (двije сестре)²⁵, 1982 (једна сестра)²⁶, 1995 (двije сестре)²⁷, 1998 (једна сестра)²⁸, 2013 (једна сестра)²⁹ и 2017 (једна сестра)³⁰.

Године 1977. у Гомионици су обављена два мушка монашка пострига, над оцима Савом (Недељковић) и Григоријем (Јефтенић)³¹, а 2010. године замонашен је искушеник Миодраг Крагуљ, који је добио име Методије.

По благослову Епископа бањалучког Јефрема, у овом манастиру је Епископ бихаћко-петровачки Хризостом (Јевић) замонашио 12. августа 1995. године садашњег Епископа бихаћко-петровачког Сергија (Карановића).³²

18 Монахиња Ирина (Савковић).

19 Монахиње Февронија (Максимовић), Ирина (Јефтенић), Павла (Перичић) и Јустина (Ловре).

20 Монахиња Јелисавета (Пантић).

21 Монахиња Јелена (Росић).

22 Монахиње Гликерија (Јокић) и Анастасија (Максимовић).

23 Монахиње Ефросинија (Унчанин) и Антонина (Делић).

24 Монахиња Марина (Зубић).

25 Монахиње Михаила (Видовић) и Меланија (Билић).

26 Монахиња Тавита (Матић).

27 Монахиње Варвара (Бороја) и Јулијана (Бороја).

28 Монахиња Параскева (Шушњар).

29 Монахиња Тавита (Миљановић).

30 Монахиња Исидора (Итало).

31 Као расофор у Малу схиму.

32 Ризница манастира Гомионице, *Старо Јеванђеље*, запис епископа Сергија поводом 20 година од монашког пострига.

Правила

Прво и најважније правило за живот гомионичких сестара саставио је Преподобни Јустин Поповић. Ово правило излаже свакодневни монашки живот – молитвено правило и послушања. Друго сачувано правило за живот сестара у Гомионици саставио је епископ Василије (Костић), а оно допуњује неке нејасноће претходног.³³ У правилу епископа Василија посебно је упечатљив детаљ који обавезује сестре да чувају манастирску покретну и непокретну имовину. У случају да нека од сестара оштети неку од манастирских ствари, ово правило налаже да штету треба надокнадити из личних средстава.³⁴

У једном посебном акту, епископ Василије поучава сестре да свој однос са родбином и пријатељима заснивају на радости и добрим вијестима. Он одређује да се сестре могу дописивати са ким год желе, али само по благослову игуманије. У закључку епископ Василије пише: „Уколико сазнамо да је било која сестра било коме писала без знања игуманије, тајно, одмах ћемо удаљити из манастира и ону која је писала и ону која је писмо однела. Ово ће се три пута прочитати сестрама за време ручка и вечере у трпезарији.”³⁵

Треће, допунско појашњење одређених аспеката монашког живота у Гомионици саставио је епископ Андреј (Фрушић), који 6. априла 1962. године поставља

33 Оба ова правила чувају се у рукопису у Архиви манастира Гомионице. Будући да архива још увијек није у потпуности сређена, током писања овог рада нисмо имали увида у правила.

34 Прије пет година имали смо увид у овај документ, па га спомињемо по сјећању.

35 АМГ, ф. 3. Православни епископ Епархије бањалучке бр. 79. Управи Манастира Светог Ваведења, Гомионица.

монахињу Параскеву за намјесницу манастира, јеромонаха Авакума као личног повјереника и управитеља „врховног манастира у Епархији”, а монахињу Теодору за економа манастира.³⁶ Овако распоређена Управа манастира било је прелазно рјешење до коначног постављања игуманије, коју ће касније изабрати сестре. Други акт од 20. јула 1978. године уређује однос духовника и сестара у обитељи. Овај веома важан пропис истиче значај игуманије у манастиру, изнад које (у манастиру) може бити само архијереј. Њена служба подразумијева да свакодневно благосиља сестре, а „са три прста” и трпезу. Само на свечаним празничним оброцима, најстарији духовници који сједе десно и лијево од игуманије могу благословити трпезу. Према овом пропису епископа Андреја, духовници живе одвојено од сестара (у новом конаку, десно од капеле) и „не обједују са сестрама нити по келијама”³⁷.

Управа манастиром

Први старјешина женског општежића био је протосинђел Василије (Стриљчек). Он се више пута писмено обраћао надлежном епископу да буде разријешен дужности, те да у манастиру службује као парох и духовник. На једном мјесту пише: „Монаштво женско је само себи својствено и оно се само између себе може разумети и њима [је] потребан само духовник, а управљати могу они

36 АМГ, ф. 5. Епископ бањалучки (службено). Управи манастира Гомионице.

37 АМГ, ф. 6. Православни епископ Епархије бањалучке (бр. службено). Управи манастира Гомионице.

сами камо-куда³⁸ боље.”³⁹ Оца Василија је на дужности старјешине манастира наслиједила монахиња Михаила (Мељник), која се на овој дужности задржала до 1955. године, када је управу преузела игуманија Воскресија (Станојевић). Након њеног одласка у Херцеговачку епархију, 1962. године за намјесницу је постављена монахиња Параскева (Кнежић). Избором сестара и потврдом Епископа бањалучког Андреја, 1973. године за игуманију је постављена монахиња Јефимија (Максимовић), која је на овој дужности остала све до свог упокојења 25. априла 2014. године. Управу над манастиром, одлуком Епископа бањалучког Јефрема, 24. јула 2014. године преузео је јеромонах Методије (Крагуљ).

Мисија гомионичких сестара

Већ више од седамдесет година Гомионица је једини манастир у Епархији бањалучкој гдје се држи свакодневно најпотпуније молитвено правило. Епископ Јефрем је записао: „Пожртвовано и брижљиво чување молитвеног манастирског и монашког правила свакако су највреднији дио посла који се у манастиру његује и извршава. Други дио посла који се кроз вијекове у манастиру његује јесте дочек, пријем и испраћај вјерника и гостију који посјећују манастир, старајући се да се одговарајуће гостопримство укаже сваком посјетиоцу.”⁴⁰

38 Кудикамо – П. Ј.

39 АМГ (неразврстана грађа), бр. 8/1951. Епархијском Управном одбору српске православне Епархије бањалучке, Бањалука.

40 Е. Ј, „Манастир Гомионица – континуитет духовне мисије”, у Љиљана Шево, *Манастир Гомионица* (Бањалука, 2002), 8.

Након болести и упокојења оца Василија⁴¹, сестре обављају свакодневни редовни круг богослужења „монашким чином”, а недјељом и празником Литургију служе духовници⁴². Редовно дневно правило у цркви састоји се од молитава Уставши од сна, Полуноћнице са катизмом, Јутрења са катизмама и канонима те Првог часа. Једна од сестара има послушање да у току дана сама прочита остале часове у цркви. Вечерње богослужење почиње Деветим часом, послије којег се служе Вечерње и Повечерје. Акатисти се читају: недјељом Христу Спаситељу, петком Пресветој Богородици, а веома често радним данима и дневним Светима, у саставу Повечерја.

Осим тога, свака сестра има своје келејно правило које се састоји из молитава прије спавања, канона Господу Исусу Христу, Пресветој Богородици и Анђелу чувару. Малосхимне монахиње дневно врше 250 великих метанија, расофорне 150, а искушенице 50. Исусова молитва свакодневно је заступљена у току послушања.

Од самих почетака живота у манастиру, гомионичке сестре причешћују се неколико пута у току вишедневних годишњих постова. Сваком причешћу претходи исповијест, као и читање цјелокупног молитвеног правила пред причешће. У новије вријеме, по благослову духовника, неке од сестара причешћују се чешће од уобичајене праксе.

Свака од сестара након примања монашког пострига почиње да обиљежава свој имендан. Прослава се огледа у седмодневном посту уочи празника, причешћу на сам дан одређене Светитељке, приносу кољива и славског

41 Отац Василије је свакодневно долазио на богослужења и често служио Свету Литургију.

42 Они су свакодневно опслуживали простране манастирске парохије, чиме су обезбјеђивали знатну материјалну помоћ сестринству.

колача, те код неких сестара и празничној трпези. Сестра која тога дана слави, за време трпезе чита житије своје заштитнице. Поред тога, све сестре свечано обиљежавају и своју крсну славу, неке у манастиру, а друге код своје родбине.

Осим иконе и житија своје Свете заштитнице, које је свака сестра након пострига добила од игуманије, сестре од тог дана имају спремно и све потребно за сахрану. Управа манастира брине се за све животне потребе сестара. Према постојећој пракси, свака сестра добија сву потребну одјећу и обућу, а трудом игуманије Јефимије све сестре су социјално осигуране од редовних манастирских прихода. Монахиње код себе не држе новац који им неко дарује, већ о њему води рачуна старјешина манастира.

Од почетка успостављања редовног општежића, све сестре су распоређене на послушања. Поред одређених дужности црквењака, појаца и гостопримца, оне су се седмично смјењивале у кухињи, штали и радионици свијећа. Манастир је имао развијену економију, сијани су пшеница и кукуруз, узгајано је и поврће. Осим тога, у манастиру је дуго била активна кројачка радионица, у којој су се шиле одежде за архијереје, монашка лица, као и већину свештеника Епархије бањалучке. Гомионичке сестре су научиле да праве бројанице од свиле „по ћелијској мустри”, као и уникатне кићанке за бројанице, уносећи у тај посао детаље јањског народног веза. Данас се, усљед смањења сестринства, свијеће израђују само за манастирске потребе, а сестре се не баве шивењем. Економија је такође сведена на најнеопходнију меру за живот манастира.

Гомионица је расадник монаштва, јер је њеним сестринством обновљено више манастира: Житомислић⁴³,

43 Игуманија Евпраксија (Станојевић).

Добрићево⁴⁴, Моштаница⁴⁵ и Гомирје⁴⁶. Осим тога, гомионичке сестре су населиле и Ђунис⁴⁷, Ново Хопово⁴⁸, Манастир Светог Јоакима Осоговског у Македонији⁴⁹ и манастир Раковицу⁵⁰. Како свједочи монахиња Јустина из манастира Докмир, поједини архијереји су молили епископе бањалучке Василија⁵¹ и Андреја да им пошаљу искусне сестре, које ће послије Другог свјетског рата обновити опустошене манастире. Гомионичке сестре су раније обављале послушања по епископским резиденцијама⁵² и другим манастирима⁵³, а то чине и данас.

Свештеномонаси професори, као и узорити ђаци из Богословије „Света Три Јерарха” у манастиру Крка, све до осамдесетих година XX вијека проводили су распусте у манастиру Гомионици, испомажући сестринство у обављању тешких послова. Заузврат, сестре су слале новчане

44 Игуманија Воскресија (Станојевић) и монахиња Марија (Станојевић).

45 Монахиња Теодора (Савковић), монахиња Рафаила (Тођић), монахиња Параскева (Кнежић), те искушенице Госпава (Савковић) и Сава (Савковић).

46 Игуманија Параскева (Топић) и монахиње Анисија и Павла (Перичић).

47 Монахиња Евгенија (Загорац)

48 Монахиње Ксенија (Остојић) и Гликерија (Јокић), касније прешле у манастир Гретег.

49 Монахиња Сузана (Ваван) и монахиња Серафима (Кнежић), касније прешле у манастир Кувеждин и манастир Лепавина.

50 Монахиња Јелена (Росић).

51 Јустина (Костић), *Живот и рад наше игуманије мајки Евџраксије (Станојевић)*, Докмир, 2014, 6.

52 У Бањалуци службује монахиња Февронија (Максимовић), а у Сремским Карловцима доскора Ирина (Јефтенић).

53 У манастиру Липље монахиња Февронија (Стојанчић), у манастиру Ступље монахиња Ефросинија (Унчанин), у манастиру Крупа на Врбасу монахиња Исидора (Итало).

прилоге и храну за Богословију. Осим тога, сестре су јеромонасима Крке шиле мантије, одежде и панакамилавке.

Гомионичке сестре до данашњег дана имају развијену парохијску мисију. Оне су од самих почетака монашког живљења у овој обитељи биле на испомоћи духовницима приликом вршења светих тајни и молитвословља. Тако су, осим редовног одговарања на Светој Литургији, како у манастиру тако и по разним мјестима парохије, једно вријеме (1950–1980) помагале у разношењу Богојављенске водице и благосиљању домова. Сестре су са духовницима обилазиле засеоке по парохији у вријеме пољских молитава (свештања масла). Поједине сестре су широм простране манастирске парохије спремале некрштене за приступање Светој Тајни Крштења, као и парове за црквено вјенчање. У доба комунизма одиграле су пресудни утицај међу мјесном омладином, највише у погледу њиховог приближавања вјери и приступања Светим Тајнама.

Једна од важнијих мисија гомионичких сестара била је и материјална обнова манастира. Као што смо већ поменули, дио средстава за обнову манастира пристигао је од парохијских прихода, дио од прилога вјерника, а знатан дио средстава обезбдијећен је сестринским рукама. Монахиње су с вољом, пјевајући богомољачке пјесме, обезбидиле сву грађу за изградњу новог конака и осталих потребних помоћних објеката (1960–1980). Забиљежено је да су комунисти исмијавали њихов рад ријечима: „Види их што пјевају од муке”, на шта су сестре одговарале: „Гдје сте још видјели некога да пјева од муке? Од радости се пјева!”⁵⁴ Осим тога, шездесетих година XX вијека

54 Свједочанство монахиње Февроније (Максимовић).

монахиња Ангелина (Мијатовић) сама је поправљала масивне камене зидове око манастирског комплекса, који су били оштећени у току Другог свјетског рата.

Закључак

У овом раду описали смо почетак, развој и тренутно стање монашког општежића у манастиру Гомионици. На основу грађе из архиве манастира и аутентичних усмених свједочанстава, представили смо формирање и развој женског монашког општежића. Приказали смо особености ступања у манастир, провођење искушеничког стажа, монашке постриге обављене у Гомионици те мисију гомионичких сестара. Важни су помени духовних руководитеља гомионичке обитељи у XX вијеку, од којих су двојица до сада канонизовани, а неки од њих на гласу светости. Поред више десетина женских монашких пострига, у Гомионици је обављено више мушких пострига, међу којима и садашњег Епископа бихаћко-петровачког Сергија (Карановића). Гомионичке сестре обновиле су општежиће у манастирима Гомирје, Добрићево, Житомислић и Моштаница, а пострижнице ове обитељи населиле су многе манастире широм Српске Цркве. Аутентично монашко правило у овој обитељи врши се већ више од седамдесет година.